

הרב יצחק נוימן

בעניין רה"ר דאורייתא, אי בעינן ס' ריבוא

ידועה מחלוקת הראשונים אי בעינן ברה"ר ס' ריבוא או לא, עי' בטוש"ע וב"י או"ח סי' שמ"ה ס"ז ובביאור הלכה שם, ומי יעיז להכניס ראשו בין ההרים, אך מ"מ רציתי להעיר קצת על המשמעות הפשוטה בכמה מקומות שאי"צ לתנאי זה [עי' גם בביאור הלכה שם, שניסה קצת להוכיח לאיסור].

א.

הוכחות שבעבר היה מצוי רה"ר דאורייתא

והנה כתבו הפוסקים שהיום (דהיינו בזמננו) אין לנו עיר כזו שיש בה ס' ריבוא אם לא אחת בעולם [גם בזמנינו אנו אי"ז מצוי כ"כ, ובפרט לא שייך שיעברו בה ס' ריבוא בכל יום, ועי' משנ"ב סקכ"ד שכתב שאי"צ שיעברו בכל יום, דלא כלשון השו"ע, ועי' משנה הלכות (ח"ח סע"א ד"ה אלא נראה) ובמה שדחה האגר"מ את דבריו].

אכן, מבואר בפוסקים שבעבר כן היתה רה"ר, שהרי כתב בשו"ע סי' ש"ג סי"ח בשם י"א שמה שגזרו חז"ל על הנשים שלא יתקשטו זה היה רק בזמננו, שהיתה להם רה"ר^א, וגם מה שגזרו על הכרמלית מפני שהיא דומה לרה"ר [עירובין סז: ורש"י שם ד"ה והם] ועל המבואות שמא יוציא לרה"ר [ריש עירובין ורש"י ד"ה מבוי ורבינו יונתן שם], לכאור' זה ג"כ מחמת שרה"ר היתה מצויה אצלם [וגזירה זו לכאור' קדומה, ואולי היא תקנת שלמה, עי' עירובין כא:]. וכן מבואר במסכת עירובין על הרבה ערים שהיו רה"ר דאורייתא, כגון ירושלים ומחוזא (ו:), גם מבואר שם שלנהרדעא היה גדר רה"ר ולכן נתנו בה דלתות [שאי"ז אלא במפולש

(א). וע"ש בביאור הלכה (ד"ה השתא) שתמה א"כ אמאי האידנא אין תוקעין בשופר בר"ה שחל בשבת, מכיוון דהאידנא ליכא רה"ר, ועי' בביאור הלכה שמ"ה ס"ז (ד"ה שאין) שכתב להוכיח דאי"צ ס' רבוא דא"כ אמאי גזרו על שופר ומגילה, משום איזה עיר יחידה בעולם, וצ"ב, דלהנ"ל מבואר שבעבר היה גם היה רה"ר שעוברים בה ס' ריבוא.

לרה"ר ולא במפולש לבקעה, כדאיתא בנ.], ובנט. איתא על עיר של יחיד ונעשית של רבים וכו', ופרש"י שנתיישבו בה ס' ריבוא [לשיטתו דבעינן ס' רבוא], ומבואר שם בגמ' דוגמאות רבות של ערים שדנו לגביהן האם צריכות שיו, אלמא שיש שם או שהיו שם ס' רבוא, ואלו הן דיסקרתא דריש גלותא, ודיסקרתא דמחוזא (נט.), מתא דבי ר"ח (נט:), קקונאה ומחוזא ופומבדיתא (ס.ט.), וכן משמע בירמיה י"ז כ"ב, שאסר להוציא משא ביום השבת, וכן בסוף נחמיה, ומבואר שבעבר ודאי שהיה רה"ר. ולשיטת הנ"ל צ"ל שהיו עוברים בה ס' ריבוא (וי"א בכל יום) אך נבוא להוכיח שמעולם לא היו מצויות ערים כאלו, ובודאי לא בארץ ישראל, שהיו עוברים בהן ס' ריבוא, ובודאי שלא בכל יום, ולפ"ז עלינו לומר דלרה"ר דאורייתא לא בעינן ס' ריבוא.

ב.

למספר בני"י לדורותם

הנה כשעמ"י נכנסו לארץ היו ס' רבוא [שש מאות אלף], ככתוב בתורת משה ריש פרשת פנחס [ובהוספת נשים וילדים]² נמצא לכל היותר כשני מיליון], והם התחלקו ליי"ב שבטים (השבט הגדול היה של יהודה - 76.500, ועם נשים וילדים כ- 200.000), וכל שבט ושבט התיישבו במספר רב של ערים [עיין לקמן], נמצא שלא הייתה אפי' עיר אחת שהייתה בה רה"ר דאו'. והנה לקראת סוף תקופת השופטים [כשלוש מאות חמישים שנה לאחר שנכנסו לארץ], במעשה פילגש בגבעה, מבואר בספר שופטים פרק כ' שכל עם ישראל הגברים היו כמ' רבוא³, ובני בנימין כעשרים ושש אלף⁴. למספר בני"י בין הזמנים הללו לא מצאתי כעת ראיה, אך אין סיבה מיוחדת לומר שבינתיים גדלו ישראל עד אין מספר ושוב חסרו כ"כ, וגם ממה שיובא מספרם בדורות שלאחר מכן משמע שלא היתה דרכם להתרבות כ"כ.

ב). וכל הערים הללו היו צריכים לעשות להן שיו, וא"כ היו כולם יהודים, דאל"ה שהגויים שאינם מעורבים יהיו השיו, ותמוה לומר שהיה להם ס' ריבוא יהודים, עיין לקמן.

ג). את מספר הילדים אפשר ללמוד מכך שכשיצאו ממצרים היו ס' ריבוא, ולאחר ארבעים שנה שמתו כל אלו ועמדו תחתיהם בניהם ג"כ היו ס' ריבוא.

ד). ע"ש פסוק א' ובפרק כ"א פסוק ה' שהייתה שבעה שכולם יבואו, ואכן באו, מלבד אנשי יבש גלעד.

ה). מבואר שם להדיא שזה היה כל בני בנימין ע"ש.

בתחילת מלכות שאול [כמה עשרות שנים לאחר הנ"ל] מבואר בשמואל (א, י"א ח') שהיו בני"ש שלוש מאות ושלשים אלף^ו, ובתחילת ימי דוד בשמואל ב (ריש פרק ו) "ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף" [בחורים היינו צעירים, ולא נודע גילם המדויק (והטעם שהביא דווקא את הבחורים, כי רצה שירקדו לפני הארון, אברבנאל שם)], ובסוף ימי דוד, כשמנה את העם, מבואר בשמואל ב, כ"ד ט', ובדברי הימים א, כ"א ה', ובמפרשים, שלא היו הגברים אלא כמיליון וס' ריבוא [ואיש יהודה חמש מאות אלף, ועם נשים וילדים לכל היותר מיליון וחצי בעשרות ערים, א"כ יתכן לומר שבירושלים היו ס' ריבוא, אך בכל ערי ישראל ודאי לא נמצא רה"ר], ומספר הלוויים מבן שלשים שנה ומעלה בימי שלמה שלושים ושמונה אלף איש, כמבואר בדברי הימים א, כ"ג ג' [ועם צעירים ונשים לכל היותר מאה חמישים אלף], ובראשית ימי רחבעם אסף מכל איש יהודה ובנימין מאה שמונים אלף איש להילחם בירבעם^ח, בדברי הימים ב, י"ג ג', מסופר על המלחמה בין אביה לירבעם, שלאביה (יהודה ובנימין) היו 400.000 לוחמים ולירבעם (י' שבטים) 800.000 [ונהרגו 500.000 מבנ"י], אם כי לא מפורש שכולם הגיעו למלחמה, בימי אחאב כתוב במלכים א, פרק כ' ט"ו: "ויפקד את נערי המדינות ויהיו מאתים

(ו). אם נחלק ס' רבוא לשנים עשר שבטים ימצא לכל שבט ממוצע חמישים אלף, וכדי שיהיה לאחד השבטים רה"ר דאו' נצטרך להכפילו בפי כמה וכמה בנוסף ע"כ שבנ"י גרו בערים רבות, עי' לקמן. הסיבה שהריבוי הטבעי היה קטן כ"כ, ככל הנראה הוא עקב מלחמות קשות כדרך המלחמות בעבר, עי' למשל בשופטים י"ב ו' שנהרגו 42.000 מבני אפרים, ובדברי הימים ב' י"ג ג' נהרגו רוב בני"ש [חצי מיליון מתוך שמונה מאות אלף]

(ז). ע"ש פסוק ז' שכל בני"ש היו שם, וע"ש ט"ו ד' במלחמה אחרת שהיו רק מאתיים ועשר אלף [ומבני יהודה היו רק שליש מהמלחמה הראשונה], ואולי שם לא כולם הגיעו, כי לא עשה שאול מה שעשה כאן בפסוק ז' [ובכמדבר רבה ב' י"א משמע שנמנו כולם], אך דומני שבזמנם שעיקר המלחמה הייתה מבוססת על ריבוי הלוחמים, כולים היו באים ללחום, וכשהיו צריכים היו משביעים ומחייבים את כל העם לבוא, כמבואר בדוגמאות הנ"ל, וככל הנראה כך עשו בכל מלחמה שהיתה נשקפת להם סכנה רצינית, ועי' רש"י במדבר (כ"א כ"ג) גבי מלחמת סיחון "אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העירות ונתקבצו כלם למקום אחד, ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש, אלא נשים וטף", וכן היה בבני גד וראובן בכמדבר ל"ב כ"ו: "טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי הגלעד ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני ה' למלחמה" ועי' שמואל א, י"ז י"ב-י"ד.

(ח). וקצת משמע שכולם באו, אך ק"ק איך נמעטו מסוף ימי דוד כ"כ שהרי בימי שלמה שהיה איש מנוחה, לא היו מלחמות.

שנים ושלושים ואחריהם פקד את כל העם כל בני ישראל שבעת אלפים" [ופרש"י: "אומר אני הם שאמר עליהם כל הברכים אשר לא כרעו לבעל שבעת אלפים (מלכים א' י"ט)", וע"ש באברבנאל דמשמע שהם לא היו כל בני"י], בימי אמציהו מבואר בדברי הימים ב, כ"ה ה', שהיו יהודה ובנימין גם יחד מכן כ' שנה ומעלה שלוש מאות אלף^ט.

אמנם, זאת ראיתי בדברי הימים ב', י"ז י"ט, שהיו ליהושפט שבע מאות שמונים אלף חיילים מיהודה ועוד שלוש מאות שמונים אלף מבנימין, "אלה המשרתים את המלך מלבד אשר נתן המלך בערי המבצר בערי יהודה", וקצת משמע שם שכל החיילים היו בירושלים וזה בהחלט ריבוי גדול ועוד יש להוסיף על אלה נשים וילדים, אמנם כ"ז בירושלים ולא בשאר ערי יהודה, וכל הנ"ל בבית ראשון. ובבית שני, כשעלו בימי עזרא לא היו אלא ד' ריבוא, כמבואר בעזרא ב' ס"ד^ז, וגם בהמשך לא מסתבר שגדלו יותר מאשר בבית ראשון, וכ"ה להדיא בב"מ (כח). שבבית שני היו ישראל מועטים ביחס לבית ראשון [ובבית שני ודאי שהיה להם רה"ר דאו', שככל הנראה אז גזרו חלק מהגזירות דלעיל]^א.

הנה הוברר שבנ"י מעולם לא היו רבים כ"כ כדי שיהיה בהם ס' רבוא בשבט אחד [חוץ מבני יהודה, וגם הם ישבו בערים רבות, אך אכתי אפשר שהיו רבים בירושלים, ומ"מ מסתבר שזה רק לאחר שנבחרה ירושלים והתקבצו רבים סביב המלך, אך קודם לכן לא הייתה שום ייחודיות לירושלים וגם לא היה מלך בישראל שיתקבצו דוקא סביבו], וחידוש יהיה לומר שלא היה להם כלל רה"ר דאו' במשך כל השנים הללו, וכבר הוכחנו לעיל שבעבר רשות הרבים היתה מצויה.

ט). משמע שכולם היו, עד שהוצרך לשכור חיל מישראל.

י). ומשמע בסוף נחמיה שהיה הם רה"ר דאו' [אך י"ל שזה היה בדרך שהיתה מוליכה מעיר לעיר ע"ש ובביאור הלכה שמ"ה שם ברמב"ן].

יא). ולא יוכחש שיש מדרשים שמהם משמע שהיה לבנ"י ס' ריבוא ערים שבכל אחד היה ס' ריבוא אנשים [עי' גיטין נז.], ולדרך זו נוכל לומר שכל מספר שמופיע בתנ"ך היו כנגדו עוד ס' ריבוא שלא הוזכרו, אך ע"ש במהר"ל בגיטין (בחידושי אגדות) שכ' שכל מש"כ באגדה זה רק שכך היה ראוי מצד הרוחניות שיהיה כ"כ הרבה, אך בפועל לא יתכן שהיו כ"כ הרבה [ולחשבוך הגמ' הפשוט יוצא שהיו לישראל יותר משלוש מאות שישים מליארד איש וזה לא יתכן], וכ"כ המהר"ל בדוכתי טובא, עי' למשל גבורות ה' (פי"ב) על מה שאמרו חז"ל שילדו ס' בכרס אחת.

ג.

למספר העמים והערים בעבר

עוד אבואה להוכיח מהכתובים ומחז"ל שבכלל גודל האוכלוסייה בעת הקדמונית היה מועט טובא ביחס להיום, וכן צורת ההתיישבות בערים היתה מועטת הרבה מס' ריבוא וספק רב אם היה בעולם כולו עיר אחת שהיה בה ס' ריבוא.

א. הלא נודע שנינוה היתה עיר גדולה לאלקים [יונה ג' ג', ובראשית י' י"ב, והיא מובאת גם בפוסקים כדוגמה לעיר גדולה עשו"ע או"ח ת"ח ב'] וכמה היו בה, מבואר בסוף יונה הרבה מי"ב ריבוא, הראית שעיר גדולה היא של מאה עשרים אלף איש, וזו ראייה שאין עליה תשובה.

ב. והנה עם ישראל הרגו במדין את כל הזכרים וכל אשה שראויה למשכב, כמש"כ רש"י דהיינו מגיל ג' שנים, והנשים ששבו היו שלשים ושנים אלף, ככתוב בכמדבר ל"א ל"ה, ואם נכפיל זאת בעשר נגיע לס"ו ריבוא נשים וביחד עם גברים זה בערך מליון ומאתים אלף שישבו בערים רבות כדרך המדינות, כי זה היה גודל של מדינה בימים ההם [אם כי לא כתוב שמדין הייתה מדינה גדולה].

ג. ועתה נוכיח מבנ"י עצמם: הנה בכניסתם לארץ היו כס' ריבוא גברים מעל כ' שנה, ובצירוף נשים וילדים יהיה לכל היותר כשני מיליון, והם התחלקו לי"ב שבטים, וכל שבט ושבת ישב בערים רבות.

יעוי' בכמדבר ל"ב ל"ד: "ויבנו בני גד את דיבן ואת עטרת ואת ערער ואת עטרת שופן ואת יעזר ויגבהה ואת בית נמרה ואת בית הרן ערי מבצר וגדרת צאן ובני ראובן בנו את חשבון ואת אלעלא ואת קריתים ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם ואת שבמה". הרי שבני גד, שהיו ארבעים אלף וחמש מאות [במדבר כ"ו י"ח], בנו לעצמם שמונה ערים, ובני ראובן, שהיו שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלושים [שם פסוק ז'], בנו שש ערים [ממוצע של 6000 גברים לעיר], ובספר יהושע פרק ט"ו מבואר שבני יהודה, שהיו בסוף תקופת משה שבעים ושש

מאות אלף וחמש מאות, התיישבו בכמאה ערים^(ב), וע"ש ביהושע פרק י"ט עוד שבטים שהתיישבו במספר רב של ערים.

ד. והלוויים, שלא היו רבים, קיבלו ארבעים ושמונה עיר, ככתוב במדבר ל"ה ז' וביהושע כ"א ל"ט [וערי הלוויים היו בינוניות לא גדולות ולא קטנות כדאיתא במכות י.].

ה. ובעליית עזרא היו ד' ריבוא בקירוב [עזרא ב' ס"ד], והתיישבו בכל הארץ ככתוב בעזרא ב' ע' ובנחמיה ז' ע"ב וכך מפורש בב"מ כח.

ו. עי' בגמ' עירובין נו: ובתוד"ה משכחת, שמבואר שם שעיר שהיא אלף אמה על אלף אמה [חצי קילומטר על חצי קילומטר] היא עיר בינונית ואילו עיר שהיא ח' אלפים אמה על ח' אלפים אמה היא עיר גדולה, והיום חצי קילומטר זה בקושי שכונה, ועיר של ארבע קילומטר זה עיר קטנה, ואין בה ס' ריבוא^(ג).

והרי כתבו הפוס' דהאידינא אין לנו רה"ר [אך בזמן חז"ל כן היה], וכך נמשך הדבר במשך מאות רבות של שנים עד ימינו אנו, שמערבים כמעט כל מקום בארץ, והמתבונן במה שהובא לעיל, שצורת ההתיישבות הקדמונית לא הייתה באופן מרובה אלא אדרבה באופן מועט יותר מאשר היום^(ד), בין יבין שלא רק בזמן הפוס' לא היו ס' רבוא בעיר אחת, אלא גם בזמן חז"ל לא היה כדבר הזה [גם מבחינה מחקרית הדבר ברור שלא היו כלל ערים גדולות כ"כ, למשל ירושלים שבתוך החומות הייתה קטנה טובא, וודאי שלא נכנסו בה ס' רבוא].

והמתבונן יבין שהראיה הגדולה מכל היא לא ממה שנמצא כתוב, אלא ממה שלא נמצא בכל הנביא מספרים של בני"י או של אוה"ע במלחמות מספרים גדולים

(ב). משמע לי שכל אלו הן ערים שהם בנו [ולא שרק כבשו ערים אלו ועשו מהכל עיר אחת], וכך משמע בעירובין ס. [אגב איתא במשנה שם (פ"ה מ"ו) שהעיר ששמה 'חדשה' הייתה של נ' דיורים, ראה נא את גודל עריהם].

(ג). וזאת אע"פ שהיום יש בניינים רבי קומות ואז לא היו, עם זאת לאורך גיסא אפשר שפעם היו הבתים קטנים יותר ובציפות יתר [היה אפשר לילך מגג לגג, כמוכח בריש כל גגות (עירובין פט.)] וצ"ת.

(ד). וכך מסתבר שהרי האידינא יש מכוניות שבנקל אפשר להגיע מקצה אחד לשני, ואפ"ה אין לנו רה"ר, כ"ש בעבר.

כ"כ [למשל במלחמת העולם השניה נהרגו ששה מיליון יהודים ועשרות מיליוני גויים], והסיבה היא כי באמת לא היו אז אנשים רבים כ"כ.

ד.

למשמעות הלשון ככוכבי השמים וכחול הים

עוד ניתן ללמוד על גודל האוכלוסייה בעמים מלשונות התורה בתארה עם רב, שמתוך הדברים מתבאר שהעם לא היה רב כלל וכלל ביחס להיום, דהנה כ' בתורה דברים (א' י'; י' כ"ב) "ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", ולא היו אז אלא ס' ריבוא^ט [ואמנם ברש"י שם כתוב: "וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים ריבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים כחמה וכלבנה וככוכבים", אך ודאי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו], וכן בבמדבר (כ"ג י') אומר בלעם "מי מנה עפר יעקב" וכוונתו לריבוי מניינם כמו שפי' התרגום, האבן עזרא והרמב"ן [וכך משמע בבמדבר רבה ב' י"ב], ובימי דוד איתא בשמואל ב, י"ז י"א שהיו אנשי המלחמה בישראל כחול שעל הים לרוב, ובשמואל (ב, כ"ד) ודברי הימים (א, כ"א) ובמפרשים איתא שלא היו הגברים אלא כמיליון וס' ריבוא, ובזמן שלמה [משמע בתחילת מלכותו] כ' במלכים (א, ד' כ') שבנ"י היו כחול הים, והרי בסוף ימי דוד לא היו אלא כימליון וס' רבוא, והרי לא הולידו ו' בכרס אחד, ובשופטים (ז' י"ב) גבי מלחמת גדעון במדין כתיב: "ומדין ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק כארבה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרב", ועוד שם (ח' י'): "וזבח וצלמנע בקרקר ומחניהם עמם כחמשת עשר אלף כל הנותרים מכל מחנה בני קדם והנפלים מאה ועשרים אלף איש שלף חרב", מוכח שכוונת הכתוב אין מספר כחול וכו' היינו מאה שלשים וחמש אלף, שזה היה המושג בימים ההם של עם רב, ובמלכים (א, כ' כ"ט-ל') משמע שהלשון "וארם מלאו את הארץ" "ההמון הגדול הזה" קאי על מאה עשרים ושבע אלף איש [ובמלכים (ב, י"ט ל"ה) משמע שחיל סנחריב היה גדול מאוד ולא מנה אלא מאה שמונים וחמשה אלף איש, אמנם באגדת חלק (סנה' צה:): אמרו דאירי בראשי

(ט). אמנם כתיב בדברים ז' ז' "כי הנכם המעט מכל העמים", וי"ל דמ"מ היו עמים גדולים יותר.

גייסות, וע"ש במהר"ל (חידושי אגדות) שחלק מדברי הגמ' שם אינם במוחש אלא אמורים כלפי הכח הרוחני].

ה.

בצורת ואופן הדרכים בעבר

א. והנה אף אי נימא שהיתה איזו עיר שיש בה ס' ריבוא, הרי היא צריכה להיות עיר גדולה עד מאוד, שהרי נינוה שהיו בה י"ב ריבוא הייתה מהלך ג' ימים (יונה ג') וודאי שאין בני צד זה של העיר הולכים מהלך יום שלם לכיוון מרכז העיר אלא לעיתים נדירות [וודאי לא כל יום], והיאך יהיה לנו רחוב שעוברים בו ס' ריבוא.

ב. הלא תראה כיום עיר גדולה, כגון ירושלים, שהדר בקצה אחד אינו מזדמן כמעט לקצה השני, וגם אם כן, זהו רק מחמת שיש מכוניות שמובילות אותן במהירות מקצה לקצה, וכי ס"ד שאדם ירכב על סוס או חמור במשך כמה שעות כל יום לקצה השני של העיר [ובפרט שפעם לא היו צריכים כלל להגיע לקצה השני של העיר כדי לקנות נעליים וכיו"ב ודו"ק].

ג. הנה רוחב רה"ר הוא ט"ז אמה, שזה כשמונה מטר, ופשוט שברחוב כזה צר לא יתכן שיעברו ס' ריבוא [וודאי שלא כל יום^{טז}].

טז). לשם ההמחשה, הלא גברא באמתא יתיב (סוכה ז:), נמצא שיכולים לעבור ברחוב כל רגע לכל היותר ט"ז אנשים, ואף אם נניח שעוברים בו כל שניה ט"ז אנשים במשך י"ח שעות ביום ימצא לנו בס"ה 64000 אנשים, ופשוט שיש להוריד הרבה מהשעות והרבה מכמות האנשים, גם הפרות והסוסים מונעים את ההילוך, התבונן ברחוב מרכזי כיום, כגון ר' עקיבא בעיה"ק ב"ב, שרוחבו לכה"פ כפול מט"ז אמה, וודאי שאין עוברים בו כל יום אפי' עשירית מס' רבוא [מספר תושבי ב"ב כ 200000 ואין שלישי מהם נמצא כל יום בר"ע], כ"ש בזמנם שלא היו מכוניות, ועי' בעירובין כב: דמשמע שאפי' במעלות בית מרון [שעוברים שם אחד אחד ולא שנים יחד, רש"י] יכול להיות רה"ר דאו' [ס' ריבוא שניות הם כשבוע ימים].

לסיכום

העולה מכל הנ"ל, שגדר רה"ר לכאורה אינו שעוברים בו ס' ריבוא, כי אם שיהיה רחבו ט"ז אמות. זאת, היות שכפי שביררנו במאמר זה, מעולם לא היה רחוב שעוברים בו ס' ריבוא, ובודאי שלא בכל יום, וזאת מג' טעמים:

א. בנ"י מעולם לא היו רבים כ"כ.

ב. צורת הערים הייתה שיושבים בעיר אלפים בודדים ולא ס' רבוא.

ג. צרות הרחובות [שמונה מטר], והמרחק הגדול בין קצה העיר לקצה [ג' ימים], לא איפשרה מעבר של ס' ריבוא, וכך מלמדת המציאות כיום.

